

***Inte ens en gång* - en tautologisk talspråkskonstruktion**

Av Christian Waldmann & Gunilla Byrman

---

1 Introduktion

I sydsvenskt talspråk används ofta den tautologiska konstruktionstypen *ens en gång* i stället för *ens* för att uttrycka emfas i förbindelse med negation. Det negativa polaritetsordet *ens* har tidigare undersökts i förbindelse med negationen *inte* (Waldmann 2002). Det visar sig i den studien att realisationen kan beskrivas utifrån Chomsky (1999).

I de sydsvenska dialekterna verkar däremot konstruktionen *ens en gång* vara en regional motsvarighet till *ens* och tillika den vanligast förekommande konstruktionstypen i äldre skånska dialekter (Isaksson 2002). Excerpter ur dialektsamlingarna i Dialekt- och Ortnamnsarkivet i Lund (DAL) och SOFI Dialektavdelningen i Uppsala (DA) visar 6 belägg på *inte ens en gång* i Skåne, 2 i västra Blekinge och 1 i södra Halland. Men konstruktionen kan givetvis finnas i andra dialektområden utan att vara belagd i dialektarkiv (jfr Eaker 2002). I denna studie behandlas konstruktionen *ens en gång* när den förekommer tillsammans med satsnegationen.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att utifrån den minimalistiska teorin (Chomsky 1999, Platzack 1998) visa att *ens en gång* har syntaktiska egenskaper som möjliggör två olika semantiska tolkningar. Dessutom avser vi att beskriva realisationen av konstruktionstypen *inte ens en gång*.

1.2 Teori, metod, material och avgränsningar

Undersökningen av ordföljden mellan komponenterna *inte*, *ens* och *en gång* baseras på komponenternas kombinationsmöjligheter vid sammansatt tempus. I sydsvenskt talspråk finns det en mängd olika ordföljdmöjligheter, där en del är tolkbara i LF (logisk form), som är ett gränssnitt mot minne och begreppsbildning.

Realisationen av *inte ens en gång* har analyserats med utgångspunkt i en minimalistisk teori. Vi har i likhet med Chomsky (1999) laborerat med specificerade och ospecificerade drag. De negativa polaritetsorden antas ha ospecificerade drag [-NEG] medan negationsfrasen (NegP) har ett specificerat drag [+NEG]. Det ospecificerade draget måste få ett värde för att kunna tolkas i LF. Liksom Platzack (1998:52) framhåller vi c-kommendering som en viktig relation och avgörande för realisationen av negativa polaritetsord.

Vi kommer endast att behandla de satser som kan tolkas i LF, och vi har valt att inte fördjupa oss i de faktorer som gör att *ens* kan placeras i nominalfrasen (NP), medan *en gång* endast kan placeras externt. Inte heller går vi in på varför de tillsammans kan placeras i NP i ordföljden *ens en gång* men inte i *en gång ens*.

2 En minimalistisk beskrivning

De satser som vi har genererat visar stor frihet i placering av *inte ens en gång*. Friheten i placering är manifesterad genom olika kombinationer med korrekt tolkning och kan

grupperas i tre kategorier utifrån olika syntaktiska strukturer. För grupperingen har vi laborerat med kriterierna NP-intern och NP-extern. Exempel (1) visar att det finns anledning att anta en NP-extern (1a) och en NP-intern (1b) placering av *ens*, medan *en gång* endast kan placeras externt (1c). Undantaget är (1d) där *en gång* ingår i nominalfrasen.

- (1a) Hon har *inte ens* tvättat [NP bilen] *en gång*.
- (1b) Hon har *inte* tvättat [NP *ens* bilen] *en gång*.
- (1c) *Hon har *inte ens* tvättat [NP *en gång* bilen].
- (1d) Hon har *inte* tvättat [NP *ens en gång* bilen].

Exemplen (1b) och (1d) å ena sidan och (1a) å andra sidan skiljer sig åt genom att *ens* och *ens en gång* i (1b) och (1d) ansluter sig till och betonar *bilen* på ett helt annat sätt än (1a) gör, där *ens ... en gång* snarast betonar hela verbfrasen. Sålunda verkar det finnas en semantisk skillnad mellan de två tolkningarna som på ovan beskrivna sätt avspeglas i syntaxen.

I (2) och (3) kan vi se att *ens en gång* placeras NP-externt.

- (2a) Hon har *inte* tvättat bilen *ens en gång*.
- (2b) Hon har *inte ens en gång* tvättat bilen.
- (2c) Hon har *inte en gång ens* tvättat bilen.
- (2d) Hon har *ens en gång inte* tvättat bilen.
- (2e) Hon har *en gång ens inte* tvättat bilen.

- (3a) Hon har *inte ens* tvättat bilen *en gång*.
- (3b) Hon har *inte en gång* tvättat bilen *ens*.
- (3c) Hon har *ens inte* tvättat bilen *en gång*.
- (3d) Hon har *ens inte en gång* tvättat bilen.
- (3e) Hon har *en gång inte* tvättat bilen *ens*.
- (3f) Hon har *en gång inte ens* tvättat bilen.

Exemplen i (2) och (3) visar att *ens en gång* antingen kan stå ihop (2) eller klyvas i *ens* och *en gång* (3), vilket har lett oss till att anta att *ens* utgör en projektion och *en gång* en projektion.

I exempel (1c) ovan framgår det att *en gång* inte kan placeras NP-internt medan exempel (4) nedan visar att det finns en NP-intern placering av *ens*.

- (4a) Hon har *inte* tvättat [NP *ens* bilen] *en gång*.
- (4b) Hon har *inte en gång* tvättat [NP *ens* bilen].
- (4c) Hon har *en gång inte* tvättat [NP *ens* bilen].

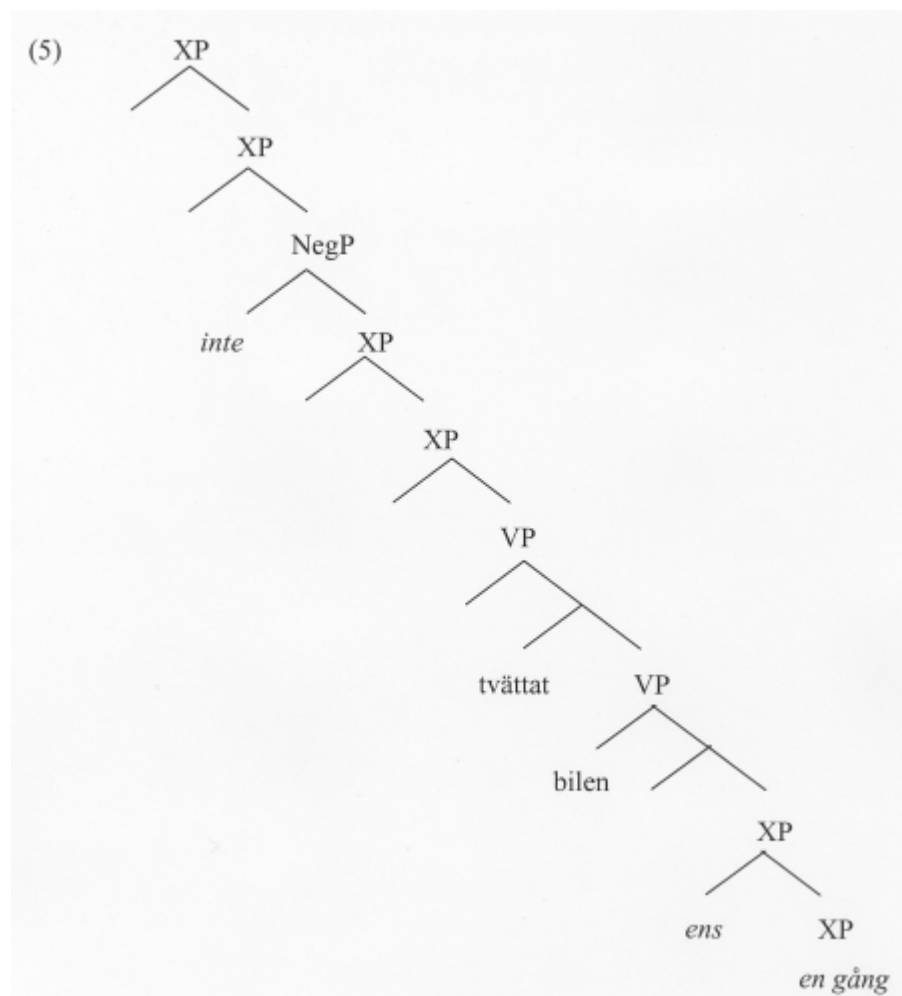
Om *ens* placeras före *en gång* kan hela konstruktionen *ens en gång* fungera NP-internt som ovan i exempel (1d) Hon har *inte* tvättat [NP *ens en gång* bilen].

Resonemanget kan sammanfattas så att talspråkskonstruktionen *ens en gång* formerar sig syntaktiskt i tre grupper: en med generellt fokus på verbfrasen (VP), en med fokus på NP och dessutom en där fokus finns både på VP och NP.

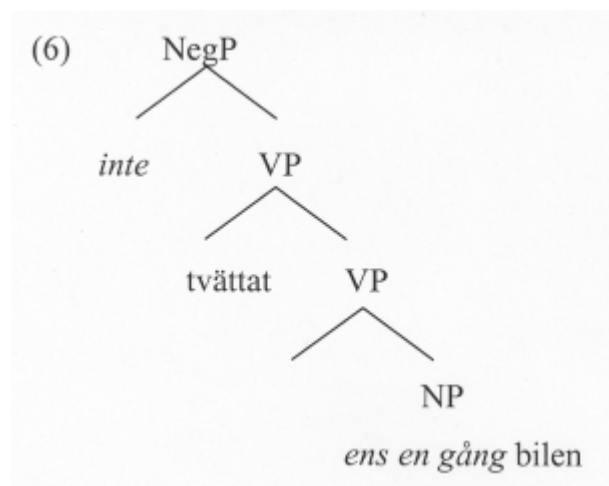
Dessa tre grupper kan utifrån en minimalistisk teori beskrivas med tre projektioner. För att satserna ska kunna tolkas har vi valt att generera de negativa polaritetsorden *ens* och *en gång* i slutfältet. Genom detta antagande kan de ospecificerade dragen [-NEG] i *ens* och *en gång* specificeras av draget [+NEG] i *inte* genom c-kommandering och ge satsen en korrekt tolkning (jfr Platzack 1998:212). Eventuella flyttningar beror på faktorer som vi inte behandlar i denna studie. De tre grupperna kan beskrivas med strukturerna 5, 6 och 7 nedan.

Struktur (5) visar den NP-externa placeringen av konstruktionstypen. I struktur (5)

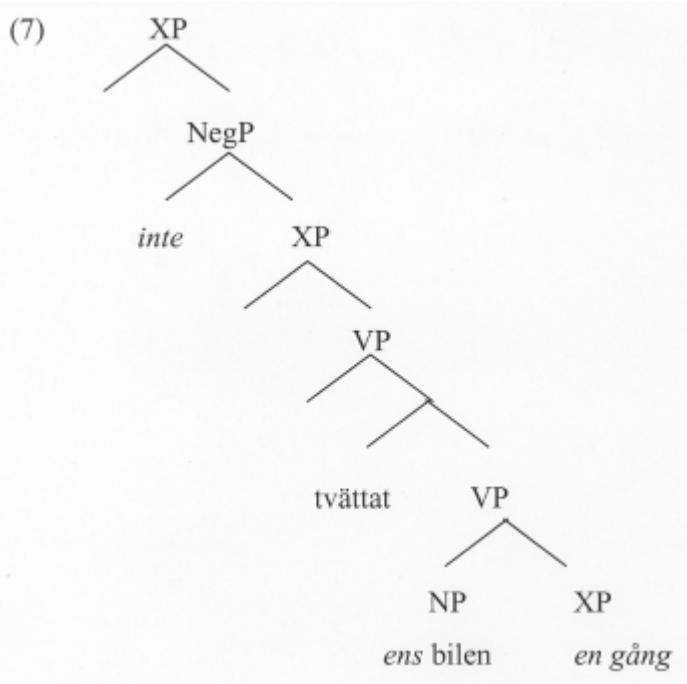
åskådliggörs även alla positioner för *ens* och *en gång* i X-fraserna (XP).

I struktur (6) visas den NP-interna placeringen av *ens en gång*.

I struktur (7) kan vi se att *ens* ingår i nominalfrasen. I den sistnämnda strukturen åskådliggörs också de positioner i vilka *en gång* kan förekomma.

Av vår beskrivning ovan framgår att negativa polaritetsord har vissa syntaktiska begränsningar. En sådan är att de NP-externa placeringarna av *ens* och *en gång* inte kan topikaliseras utan negationen som i exempel (8a). I exempel (8b) däremot blir tolkningen korrekt då både negationen och polaritetsordet topikaliseras samtidigt. Den NP-interna placeringen har inte dessa begränsningar utan kan topikaliseras och får en korrekt tolkning både med och utan negation som i exempel (8c) och (8d).

(8a) *Ens har hon *inte* tvättat bilen *en gång*.

(8b) *Inte ens* har hon tvättat bilen *en gång*.

(8c) *Ens bilen* har hon *inte* tvättat *en gång*.

(8d) *Inte ens bilen* har hon tvättat *en gång*.

3 Slutsats

Med minimalistteorin som bas har vi belyst realisationen av den tautologiska, företrädesvis sydsvenska talspråkskonstruktionen *inte ens en gång*. Studien indikerar att det finns tre olika syntaktiska strukturer (se träden ovan) som ger olika semantiska tolkningar på så sätt att struktur (5) har fokus på verbfrasen, struktur (6) på nominalfrasen och struktur (7) har delat fokus. Vidare kan vi konstatera att NP-interna polaritetsord kan topikaliseras utan sin negation. Detsamma gäller inte för NP-externa polaritetsord.

© [Gunilla Byrman](#) & [Christian Waldmann](#)

Litteraturlista

Chomsky, Noam. 1999. *Derivation by Phase*. Cambridge: MIT Occasional Papers in Linguistics 18.

DAL, Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lunds dialektsamlingar över ord i Skånes härader.

Eaker, Birgit. 2002. E-postkommunikation mellan förste arkivarie Birgit Eaker på DA och Christian Waldmann under våren 2002.

Isaksson, Stig. 2002. E-postkommunikation mellan förste arkivarie på DAL och Christian Waldmann under våren 2002.

Platzack, Christer. 1998. *Svenskans inre grammatik — det minimalistiska programmet*.

Studentlitteratur: Lund.

SOFI, Dialektavdelningen i Uppsala. Dialektsamlingar över ord i Smålands, Blekinges och Hallands härad.

Waldmann, Christian. 2002. "Negativ polaritet i svenskan. En minimalistisk analys". I: Byrman, Gunilla & Platzack, Christer (red.): Två uppsatser i nordiska språk. *Scripta minora*, 44. Institutionen för humaniora: Växjö universitet. ([pdf-fil](#))